

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Κανονιστικό Πλαίσιο της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Εισαγωγή

Λίλιαν Μήτρου (L.Mitrou@aegean.gr)

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Τμήμα Μηχανικών Πληροφοριακών & Επικοινωνιακών Συστημάτων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τι είναι το δίκαιο

- ✦ Το «δίκαιο» επιστημονικός «τεχνικός όρος» (terminus technicus);
- ✦ Συγκεκριμένο εννοιολογικό περιεχόμενο
- ✦ Δεν πρέπει να συγχέεται με την τρέχουσα καθημερινή αξιολογική σημασία της λέξης «δίκαιο», η οποία, αντιδιαστέλλοντας το «δίκαιο» προς το «άδικο», έχει ηθικό νόημα

Ρύθμιση

- ✦ Συστημα/σύνολο κανόνων
- ✦ Αντικείμενο : ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων
- ✦ Ρύθμιση αφενός της συμβίωσης των μελών της κοινωνίας, δηλ. κατά βάση των μεταξύ τους σχέσεων, της μεταξύ τους συμπεριφοράς (συμπεριφορά του ατόμου προς τους άλλους, άρα προς τα έξω)
- ✦ Οργάνωση της κοινωνίας στην ολότητά της, δηλ. της οργάνωσής της σε κράτος, της λειτουργίας του κράτους και της σχέσης του με τους πολίτες του (που είναι τα μέλη της κοινωνίας)

Ιστορικό – κοινωνικό φαινόμενο.

- ✦ Το εκάστοτε ισχύον δίκαιο αντιστοιχεί προς συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις ανταγωνιστικών συμφερόντων, τις οποίες συγχρόνως εκφράζει και ρυθμίζει
- ✦ Με τη «ρύθμιση» το δίκαιο τυποποιεί αυτές τις κοινωνικές σχέσεις και τις καθιστά «έννομες»
- ✦ Αποτροπή ή τη διευθέτηση των συγκρούσεων μεταξύ αντιτιθέμενων συμφερόντων

Χαρακτηριστικά

- ✦ Ρύθμιση εξωτερικής συμπεριφοράς
- ✦ Υποχρεωτικότητα των κανόνων
- ✦ Εξαναγκασμός σε συμμόρφωση – διαφοροποίηση με κανόνες συμπεριφοράς
- ✦ Κυρωτικός χαρακτήρας

Γενικότητα κανόνων

- ✱ Κανόνες δικαίου: απρόσωποι και αφηρημένοι
- ✱ Κάθε περίπτωση που εμφανίζεται και που συγκεντρώνει τις από τον κανόνα τιθέμενες προϋποθέσεις
- ✱ Ιση μεταχείριση των όμοιων περιπτώσεων Συνοπτική ρύθμιση
- ✱ Ασφάλεια και βεβαιότητα δικαίου
- ✱ Προστασία των πολιτών, που θα ξέρουν συνήθως από πριν τί ισχύει

Πηγές δικαίου

- ✱ Νόμος : γραπτό δίκαιο που παράγεται από τα όργανα που νομιμοποιούνται να παράγουν δίκαιο
- ✱ Νομολογία: αποφάσεις δικαστηρίων που ερμηνεύουν τον νόμο
- ✱ «Έθιμο»: παράγεται από την κοινωνία [μακρόχρονη άσκηση/ πεποίθηση δικαίου]

Ιεραρχία κανόνων δικαίου

- ✦ Οι κανόνες με την **υπέρτατη τυπικά δύναμη** είναι **εκείνοι που περιέχονται στο Σύνταγμα**, ακολουθούν οι **νόμοι (πράξεις της Βουλής)**, στη συνέχεια τα **προεδρικά διατάγματα** (ανώτατη πράξη της εκτελεστικής λειτουργίας), οι **υπουργικές αποφάσεις** κ.ο.κ.
- ✦ Οι νόμοι και οι λοιπές κανονιστικές πράξεις δεν μπορούν να είναι αντίθετοι στο Σύνταγμα (αντισυνταγματικοί), οι λοιπές πράξεις δεν μπορούν να είναι αντίθετες στο νόμο (παράνομες) κ.ο.κ.

Τα πρόσωπα

- ✦ Φυσικό πρόσωπο (γενικά) : ο άνθρωπος
- ✦ Νομικά πρόσωπα: κοινωνικές οργανώσεις (ενώσεις προσώπων ή σύνολα περιουσίας) με τις οποίες επιδιώκεται ορισμένος (κοινωνικός) σκοπός και στις οποίες το δίκαιο απονέμει ιδιαίτερη (νομική) προσωπικότητα, ανεξάρτητη από τα πρόσωπα που μετέχουν στη συγκρότηση ή τη λειτουργία τους (ΑΚ 61)

Δικαστικός έλεγχος

- ✦ Η τήρηση της ιεραρχίας αυτής, δηλ. η τήρηση της νομιμότητας και συνταγματικότητας απαιτεί έλεγχο, ο οποίος γίνεται τελικά από τα δικαστήρια
- ✦ Τον νόμο που κρίνουν ως αντισυνταγματικό δεν τον θέτουν εκτός ισχύος τα δικαστήρια, αλλά απλώς δεν εφαρμόζουν στη περίπτωση που δικάζουν
- ✦ Τα δικαστήρια αποφασίζουν σε τελευταία ανάλυση τί είναι νόμιμο και τι παράνομο

Τι είναι η πληροφορία

- Ο,τιδήποτε γίνεται αντιληπτό από αισθήσεις
- Μήνυμα που μεταβιβάζεται, συνδέει πομπό και δέκτη ανεξάρτητα από το περιεχόμενο (Shannon)
- Το περιεχόμενο της συναλλαγής μας με τον έξω κόσμο και ταυτόχρονα το υλικό με το οποίο ή επί τη βάσει του οποίου παράγονται αποφάσεις (Wiener)

Χαρακτηριστικά της Πληροφορίας

- ✦ Επεκτείνεται μη γνωρίζοντας όρια
- ✦ Μεταδίδεται ταχύτατα
- ✦ Διαχέεται εύκολα
- ✦ Μοιράζεται επ' άοριστο
- ✦ Μπορεί να αποξενωθεί από τον αρχικό κύριο/δημιουργό της
- ✦ Είναι ανεξάρτητη από τις παραδοσιακές πηγές ενέργειας
- ✦ Υποκαθιστά κεφάλαιο, εργασία και φυσικά υλικά

Πληροφορία ως αντικείμενο εννόμων σχέσεων

- ✦ Η πληροφορία απορρέει από τις ανθρώπινες σχέσεις επικοινωνίας
- ✦ Αφορά κάθε κοινωνική και επομένως κάθε έννομη σχέση
- ✦ Η πληροφορία είναι αντικείμενο σχέσεων μεταξύ υποκειμένων δικαίου (φυσικών/νομικών προσώπων). Σχέσεις που δημιουργούνται από τη δημιουργία/παραγωγή, συλλογή, επεξεργασία, διάχυση/διακίνηση, μεταβίβαση μιας πληροφορίας ή την πρόσβαση σε αυτή
- ✦ Το δίκαιο δεν έχει ως τώρα προσδιορίσει την πληροφορία υπό τη μορφή των ιδεών ως συναλλακτικό αγαθό (Δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας)
- ✦ Ζητήματα ως προς την αναγνώριση δικαιωμάτων κυριότητας επί της πληροφορίας αλλά δεν είναι άγνωστη η οικονομική εξουσία διαθέσεως επί πληροφοριών ή η προστασία πληροφοριών
 - Διανοητική ιδιοκτησία/Insider information/Προστασία δεδομένων

Πληροφορία και μέσο

- ✦ Κρίσιμο για την αξιολόγηση είναι και το μέσο της πληροφορίας
- ✦ Το μέσο είναι διαμεσολαβητής της πληροφορίας
- ✦ Το μέσο παρουσιάζει ενδιαφέρον για το δίκαιο στο μέτρο που
 - Αξιολογείται η αξιοπιστία του μέσου (ζητήματα απόδειξης / computer forensics)
 - Προστατεύεται η χρήση ορισμένων μέσων (απόρρητο επικοινωνιών)
 - Επιλογή μέσων για τη σύναψη εννόμων σχέσεων (έγγραφος /ηλεκτρονικός τύπος για ηλεκτρονικές συμβάσεις)

Δίκαιο και ΤΠΕ

Ποια η σχέση του δικαίου και των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών;

- ✦ Είναι εμπόδιο στην ανάπτυξή τους;
- ✦ Είναι αναγκαία θεσμική υποδοχή και προϋπόθεση για την ανάπτυξή τους;
- ✦ Είναι (και μπορεί να είναι) το όριο της ανάπτυξής τους;

Η έννοια της «ανάπτυξης» των ΤΠΕ

- ✦ Ανάπτυξη της «αγοράς των ΤΠΕ» (με σκοπό τη)
- ✦ Διείσδυση στην Κοινωνία (που σημαίνει...)
- ✦ Εξυπηρέτηση αναγκών και ανάπτυξη δυνατοτήτων των ατόμων
- ✦ Διαμόρφωση όρων και ποιότητας ανάπτυξης και μετεξέλιξης της Κοινωνίας [«επαναστατική τεχνολογία»: αλλαγή κοινωνικού/οικονομικού παραδείγματος]

Ρύθμιση περιεχομένων ή/και μέσων

Ο (κοινοτικός) νομοθέτης επικεντρώνει σε δύο πεδία

- ✦ Ρύθμιση πληροφορίας/γνώσης (η οποία έχει πλέον συχνά καθαυτή εμπορική αξία) και ανάγεται σε αυτοτελές συναλλακτικό/ρυθμιστέο έννομο αγαθό
- ✦ Ρύθμιση μέσων, μορφής και περιβάλλοντος διάδοσης της πληροφορίας

ΤΠΕ ή πληροφορία/επικοινωνία;

- ✦ Το δίκαιο ουσιαστικά δεν ρυθμίζει παρά εξαιρετικά την «τεχνολογία» καθαυτή (επιφύλαξη: προδιαγραφές ασφαλείας)
- ✦ Το δίκαιο ρυθμίζει τις σχέσεις, τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα που διαμορφώνονται αναφορικά με την παραγωγή, εκμετάλλευση και χρήση των ΤΠΕ και κυρίως των πληροφοριακών/επικοινωνιακών «εφαρμογών» τους

Όπως Consumer;

- ✦ Οικονομική διάσταση : Λόγω οικονομικοπολιτικών επιλογών αλλά και του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου το ενδιαφέρον και η ρύθμιση εστιάζεται στον «χρήστη/καταναλωτή» τεχνολογίας και υπηρεσιών – Έννομα συμφέροντα καταναλωτή
- ✦ Θεσμική-δημοκρατική διάσταση: τα δημοκρατικά δικαιώματα του πολίτη συχνά (ωστόσο όλο και λιγότερο) αντιμετωπίζονται ως παράμετρος «ανασφάλειας» του δικαίου (και της αγοράς)
 - Θεμελίωση νομοθεσίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων

Η «απορία» του δικαίου

- ✚ Δυναμικός και ραγδαίος ρυθμός εξέλιξης τεχνολογικής υποδομής/χρήσεων/υπηρεσιών
- ✚ Σύγκλιση τεχνολογιών και χρήσεων
- ✚ Παγκόσμια αγορά - παγκόσμια διάσταση
- ✚ Πολλαπλότητα/ πολυπλοκότητα εμπλεκομένων

Σπεύδε βραδέως.....;

- ✦ Αναντιστοιχία ταχύτητας τεχνολογικής εξέλιξης και θεσμικής ανταπόκρισης
- ✦ Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις προσαρμογής
- ✦ Δημοκρατική-χρονοβόρα παραγωγή κανόνων
- ✦ Η δυσχέρεια της κατανόησης – το πρόβλημα του «εφαρμοστή» του δικαίου
- ✦ «Τεχνολογική ουδετερότητα» ως λύση;

Σύγκλιση ΤΠΕ

- ✦ Φαινόμενο συνάρθρωσης και ενοποίησης τεχνολογιών και υπηρεσιών πληροφορικής, τηλεπικοινωνιών και μέσων ενημέρωσης
Fusion Environment/ ubiquitous computing
- ✦ Σύγκλιση δικτύων- σύγκλιση υπηρεσιών – σύγκλιση φορέων παροχής = σύγκλιση δικαίου;
- ✦ Γνώμονας ρύθμισης: Η τεχνολογική πλατφόρμα ή τα προστατευόμενα/διακυβευόμενα δικαιώματα και έννομα συμφέροντα

Τεχνολογική ουδετερότητα της δικαιοκίνης ρύθμισης

- ✦ Αντίδοτο στην απώλεια της ρυθμιστικής ικανότητας του δικαίου (το παράδειγμα του Διαδικτύου ως μέσου επικοινωνίας)
- ✦ «Ηλεκτρονικές επικοινωνίες» ως παράδειγμα τεχνολογικά ουδέτερου όρου
- ✦ Τα μεθοδο-λογικά όρια της αναζήτησης της τεχνολογικής ουδετερότητας

Η παγκόσμια διάσταση

- ✦ Παγκοσμιότητα υπηρεσιών- παγκοσμιότητα ανταγωνισμού = παγκοσμιοποίηση του δικαίου;
- ✦ Επάρκεια θεσμών και μηχανισμών αντιμετώπισης νέων μορφών παγκοσμιοποιημένης κυριαρχίας (το παράδειγμα της ICANN και των «πατέντων λογισμικού»)
- ✦ Τα όρια της ρύθμισης και της ρυθμιστικής ικανότητας του εθνικού/”περιφερειακού” νόμου (προστασία δικαιωμάτων-αξιών – ρύθμιση παραβατικότητας)
- ✦ Οι προϋποθέσεις και οι συνέπειες της «παγκοσμιοποίησης» του δικαίου – νομικοί πολιτισμοί

Πολλαπλότητα εμπλεκομένων

- ✦ Η φυσική παρουσία και εγκατάσταση των «συμμετεχόντων» δεν αποτελεί πλέον εμπόδιο για παροχή και λήψη υπηρεσιών
- ✦ Παραγωγοί τεχνολογίας – Παραγωγοί λογισμικού – Παραγωγοί περιεχομένου –
- ✦ Φορείς παροχής δικτύου, πρόσβασης, υπηρεσιών, περιεχομένου
- ✦ Επιμερισμός ευθύνης
- ✦ Ετερογένεια χρηστών και χρήσεων

Ρυθμιστικά μοντέλα

- ✦ Το τέλος του “κυρίαρχου” νομοθέτη;
Η ευελιξία και η ασφάλεια του δικαίου!
- ✦ Το αόρατο χέρι της αγοράς;
- ✦ Αυτορρυθμιζόμενες (και ετερορρυθμίζουσες) οντότητες;
- ✦ Τα τεχνολογικά μέτρα;

Αυτορρύθμιση

- ✦ Η «ιστορική» αξίωση της αυτοδιακυβέρνησης
- ✦ Αυτορρυθμιστικές προσπάθειες και οντότητες
- ✦ Η αυτορρύθμιση στο εσωτερικό της αγοράς
- ✦ (Αυτό)προστασία δικαιωμάτων: η τεχνολογία ως μέσο αυτορρύθμισης και (αυτό)προστασίας
- ✦ Το ζήτημα της νομιμοποίησης

Πεδία προς ανάπτυξη

- ✦ Διανοητική ιδιοκτησία
- ✦ Ηλεκτρονικές συναλλαγές
- ✦ Ηλεκτρονικές υπογραφές
- ✦ Παρουσία στο Διαδίκτυο-Ονοματοδοσία
- ✦ Ποινικό δίκαιο πληροφορικής
- ✦ Ηλεκτρονικές επικοινωνίες